

میزوپا گوندی زفنگی

دانان

د. مناف علی زفنگی

پيشه ڪي:

ڙ ميڙهه وهره و گهلهڪ جارا مه يا گوليڀوي ڙ مهزن و روبهسپين زنگي ڪو بنياتي گوندي
(زنگا دوسڪيا)) يان ڙي وه ڪي ديڙني گوندي ((زنگا باهدينا)) يان ڙي ((زنگا
به رسنه)) ڙ گوندي زنگا بوتاهه ڪو ديڙني گوندي ((زنگا حاجي عهليا)) ل بوتان،
وهندهڪ جارا ديڙن بنياتي مه ڙ ((گوندي خورسي)) يه و نهوڙي نيزيڪي گوندي
(زنگا حاجي عهليا)) يه ل ڪوردستانا باڪور. ههر وهسا ڙي دهه ٺه ڙ هيڙي بجويڪ
خودي ڙي رازي بابي من ((علي محمد زنگي))، ڪو ل گوندي زنگي يي ناسياربوب
عهلي سه ديقايي و ل سال 1907 ل گوندي زنگي ببو و دهه به حسي وي زنگي
دڪر ٺهوا باپرين مه ڙي هاتين، دگوت: ((ٺهويٽ بوينه سي گوند و ٺهه هيش ٺيڪ
گوندين و ٺهويٽ براهه ڪينه و ٺهه يٽ براهه ڪينه)). پشي من پسارڪري سال (2008) ڙ
مه لا ٺهه حمه دي زنگي ڪو ٺهوڙي ڙ گوندي زنگا حاجي عهليانه و نوڪه ٺاڪنجي
زاخويه بومه ٺاڪرا بو ڪو راسته ٺهه سي گوندين نيزيڪي ٺيڪن و مروڦين ٺيڪن ٺهوڙي
گوندين (زنگا حاجي عهليا، گوندي خورسي، و گوندي هراشي)) نه. مهزن و
دانهه مري گونديمه زنگي و ڙ وانا بو نمونه (موسي عبد القادر زنگي) ديڙت مه يا
گوليڀوي ڪو ٺهه ٺهه دهه بابڪه ٺهه يٽ هاتينه في گوندي و ههر وهسا ٺهه ڙ بوجونه
هاتبو به لافڪرن ڙ بنگهه ي راديو ٺايميدي ل هه يفا ئاداري سال 2009 ز دهه
چاڻيڪه فتنه ڪري دگه ل خه لڪي گوندي زنگي. هه ڪه هات و ٺهه ڙ بوجونه يا راست

بت و هەر بابكه ك بته نيزيكي ((20)) سالا ، ئانكو ((10)) بابك دى بته نيزيكي ((200)) سالا. ب قى چه ندى دى و هسا خويابت كو باپيرين مه ل دور سالا ((1800 ز)) يين ژ گوندين خورسى و زفنگا حاجى عه ليا هاتين و نه ژ گوندى ((زفنگا باهدينا)) يى دهينايين. قيجايا فهره بزائين كانى نه و پشكالكين مه ب چ نه گهر په نا بوينه به ره ژ كوردستانا باشور ؟ .

بنه مالا حاجى عه ليان:

وه كى مه ديار كرى گوندين (زفنگا حاجى عه ليا ، خورسى ، و هرارشى) ههرسى گوند يين بوتانن و مروقين ئيكن زیده باری قى چه ندى ژى نه ژ ههر سى گوند هه فتوخيبى ئيكن. ئسماعيل ماسه كى ، خه لكى گوندى زفنگا حاجى عه ليانه ، فان دو ماهيكا پهرتوكه كا دهستنييس يا نقيسى ب ناقى ((چاندا زفنگى ب كورتى)) و سهيدا عبد الرقيب يوسف وينه يهك ژ قى دهستنييسى بو من فريكر ل روژا 13 ئادارى 2009. د قى پهرتوكى دا دانهرى باسى گوندى زفنگا حاجى عه ليا كرىه ، وسينور وتوخيبين وى ييت ديار كرين و ههر وهسا باسى سروشتى وى و ئاڤ و هه واپى وى و شينكاتى و دارستانى وى كرىه ب كورتى ، پاشى چوبه سه ر باسى ئاغا و رويسپين عه شيرا حاجى عه ليان. ئسماعيل ماسه كى ديار دكه ت كو حاجى عه لى ل سه رده مى مه حه مه د به گى ميرى بوتنا بو و ژ ناڤ (عه شيرا ملا) هاتبو و خوب مه حه مه د به گى ميرى بوتنا گرتبو و دياره كارى وى ژى په زقانى و كوچهراتى بويه و ژ بهر قى چه ندى مه حه مه د به گى چيائى گابارى دايسى ، كو سه ر ب دپرشه وى بيه و مه زنى دپرشه وى وى ده مى (كه فخوى فه له) بو و ژ

زه لامين مه حمه د به گي ميري بوتو بوو. ديسا اسماعيل ماسه كي ديار د كه ت كو روژه كي حاجي عه لي هنده ك په نير و شير و ماست فريكرن بو كه فخوي فه له د گه ل هنده ك ژ ژنك و بويكين مالا خو. ده مي نه و ژنك گه هشينه مالا كه فخوي، هنده ك ژ كورين وي هنده ك گوتنين كرېت يېت گوتينه وان ژنكا و ده ست دريژيېن بي ته رس يېت كرين. ژنكيېت بنه مالا حاجي عه لي ئيكسه ر زقرين و نه وه لويسته فه گوهاستن بو حاجي عه لي. بنه مالا حاجي عه لي زي هيرش برنه سر كه فخوي ل دير شه وي و كه فخو كوشتن و ژبه ر قې چه ندي نافه را حاجي عه لي و ميري بوتو نه خوش دبت. پشتي هينگي حاجي عه لي و خيزاناخو نه زقرينه چيائي گاباري به لكو چوون و ل گوندي خورسي ئاكنجيبون.

كه لا خورسي :

ياراستي ل گوندي خورسي ((حوكمه تا تركي ل فان ساليېت دوماهيې نافي گوندي خورسي كريه Bulmuslar)) چ كه لين مه زن لي نينن وه كو مه لا نه حمه د زقنكي ديېژت و نه وي ب خو گوندي خورس كه له ك جارا ديتيه و ده مي من پسيار ژبكري دگوت شينوار و كافي قه سره كي هه بو خه لكي ويري دگوتن نه فه جهي كه لا خورسي به. پشتي كو حاجي عه لي چيائي گاباري هيلاي و چووېه خورسي و وه سا دياره يي ل وېدري مري. كوري حاجي عه لي (سماييل ئاغا) وه كو اسماعيل ماسه كي ديېژت لسره ته حتا خورسي قه سره كي ئافاد كه ت و ژيارا خو تيېدا به رده وام د كه ت. ل قيېره نه م دي يېژين دوېر نينه هه ما كه لا خورسي ههر نه و قه سربت نه وا سماييل ئاغي كوري حاجي عه لي

ل سهر ته حتا خورسی نژنی و لجهه کی بلند بیه و دبت بنه مالا حاجی عه لی ههمی ییت
چووینه د وی قه سرپته (د وی که لی قه). سمایل ناغا هیدی هیدی بهر پیت خو دینت
و دهست دهاقیزته کاری بخو و بنه مالا حاجی عه لیا و دیاره حالی وی گه له ک خوش بویه
له ورا به گی بوت قاسدا فرید که ت نک وی و داخوازا خه رج و خه راجی ژی دکه ت وه که
ههمی گوند و عه شیره تین ل بن دهستی وی. دهمی نه و ئیلچی تینه نک سمایل ناغای
و خه رج و خه راجی ژی دخوازن سمایل ناغا ل بهر نائیت و قه بوبل ناکه ت. چه ند
جارین دی میر قاسدا فرید که ت نک سمایل ناغای ژ بو هه مان مه بهستی دیسا سمایل
ناغا وه ناکت بدهت. شیره تکاره کی میری دیژته میری نه ز دی شیره ته کی ل ته که م.
میر دیژتی دی کا بیژه. شیره تکار دیژت میری من ((ناخا خورسی ناخه کا هشکه، تو
بشینه ل په ی سمایل ناغا، بلا بیته دیوانخانا ته کانی نه وی چ بیژت؟)). دهمی سمایل
ناغا تیه دیوانا میری بوت و میر دیژتی دقیت تو خه رج و خه راجی بدهی. دجهدا
سمایل ناغا دیژت به لی نه ز دی دم، به لی دیسا گاڤا ژ دیوانا میری دهر دکه فت و
دچت خورسی، ل ویدری دیژت نه خیر نه ز ناده م. شیره تکاری گوته میری: میریمن
قی جاری ژی فریکه دویش سمایل ناغای و نه م دی پیچه ک ژ ناخا خورسی ئینین و
دی دهینین بن جهی روینشتنا وی و دی سه حکهینی کانی دی چ بیژت؟. دهمی قی
جاری سمایل ناغا هاتی و ل دیوانا میری روینشتی و ناخا خورسی دهینانه بن جهی
روینشتنا وی بی پی کو نه و پی ب حه سیت، وپسار خه رج و خه راجی بو وی کرن،
سمایل ناغای د جهدا گوت نه ز ناده م ههر وه کو نه و ل خورسی

شہری کہ لا خورسی:

ب فی ناوایی روژ ب روژ نارویشہ مه زنتر لیدہات دناقہہرا میری بوتہا و بنہمالا حاجی
عہ لیا ل خورسی حہ تا گہ ہشتیہ ہندی کو مہ حہ مہ د بہ گی میری بوتہا عہ شیرہ تین بوتہا
خرقہ کرن و بریاردا ب کہ تہ شہر لسہر کہ لا خورسی و بنہمالا حاجی عہ لیا نہ چارکہت
بو دانا خہرج و خہراجی. ژ میژہوہرہ و ہیشتا ئہزیی بچویک، خودی ژی رازی بابی
من (علی محمد زنگی) ئہ ژ سہرہاتیہ بومہ دگوت، و ئہوی دگوت سہرکیش و
میرخاسی کہ لا خورسی (حہمدانی کورہ) بو کو ہہمی گافا گہ ژل میری بوتہا دکر و
خہرج و خہراج نہ ددایی حہ تا بوبہ شہر لسہر کہ لا خورسی. و وہ کو د سترانیٹ ملی دا
ہاتی و ہسا دیارہ کو حہمدانی کورہ برازیی سمایل ناغایہ و ئسماعیل ماسہ کی ئہ ژ
چہندہ دیارنہ کریہ. میری بوتہا کاری شہری کر و ہہر و ہسا ژی حہمدانی کورہ و بنہمالا
حاجی عہ لیا ژی کاری شہری کرن. بہری شہر دہست پی بکہت ہہر کہ سہ کی ژ
رہخی خورسی ہاتبا، چ ریٹینک بابہ یان کاروانی بابہ میری پسار ژی دکرن کانی
حہمدانی کورہ کاری شہری کریہ یان نہ؟ ئہوان ژی بہرسفا میری ددان و دگوتن
حہمدانی کورہ باش کاری خویی کری وی ل کہ لا خورسی ل ہیقیاتہ، و بابی ئہ قہ
ب ستران دگوت:

کہ لا خورسی کورسی کورسی

ہہچی ہات میر لی پرسی

دگوتنی ئہ قہ سہری سی شہ و سی روژانہ حہمدانی کورہ

ل کہ لا خورسی ل ہیقیاتہ ب قہفتا شیری وی د رہ قسی

ل دهسپيكا شهرى ميرى تهنهنگهك هاقيتنه سماييل ئاغاي وبهركى وي دناؤهردو لنگيت
وى را فديوارى كهلى دكهفت ، دديقرا همدانى كوره بهريخودايى مير مهحهمه دى
روينشى وقهلوينا وى ددهفيدا. همدانى كوره نه قيا ميرى ب كوژت بهلى ههما
دترساند، ئينا تهنهنگهك هاقيتى ول قهلوينا ميرى دا وژ دهستا فراند و گازبكرى و گوت :

كه لا خورسى هوپر نزياره
بره كا لاوين هاجى بهيرا هاتنه خواره
همدانى گووتى مهحهمه د به گو من تهنهنگه كا هاقيتيه ته
ئەز بکه مه دوو دى جهى بوتا خرابکه م هه ر ب ئیکجاره

و هه ر وهسا همدانى كوره ديپژته مامى خو سماييل ئاغاي كوهه كه مير بهس نه كهت
ئەز دى وى كوژم:

كه ليا خورسى لبه ر بهله كه
دهسته كى گول و ريحانه ويكى گول چيچه كه
ئاي لى همدانى سى دهنكا بادكهت سماييل ئاغامامى منو بهرى خو بدى
ئەزى كوژم سهردارى مير مهحهمه د به گه

ياراستی سماييل ئاغای و برازاييخو ههردوا نه ب دليه مير بيته كوشتن يان ژى زبان قيړا

بگه هت، له ورا سماييل ئاغا همدانى نا پالده ته هندی و ديپژتي:

سماييل ئاغا ديپت همدان مامو تو وه نه كه
تويي دهري هناروكي ژ كيله كا مه هه د به گي فه كه
ئاي لي سه ري قي سالي جزيرا بوتاي بي مير نه كه

خورسيا ميړانيه كا باش ديار كر دژي مه هه د به گي و عه شيريت بوتاي ئه وين ميري
خرقه كرين لسه ر كه لا خورسي و ميړانيا وان يا ئاشكرايه و گه لك سترانيپژا ئاماژهي قي
چه ندي كړيه:

كه لا خورسي وال نشيقي
هه چيي هات و دده ستادا شيري زيقي
سه ري من خولاما چارماليپت خورسيا
دوو عه شيريت گران لبه ر وان بونه روپقي

هنده ك ديپژن كو مه هه د به گي دوازده عه شير ئينا بونه لسه ر كه لا خورسي و هه ر وه سا

قاره ماني و ميړچاكي و ميړخاسيا ژ هه ميا پتري همداني كوره يه برازايي سماييل

ئاغاي:

که لیا خورسی دور ماندوره

عه سکه ری مه حه مه د به گی هات و چه ندیی زوره

وه لا بابو شهر خوش کربو حه مدانی کوره

چ سوبه یه روژ هه لیانه

بو قه به قه با حاجی عه لیانه

وه لا بابو شهر خوش کربو کوره حه مدانه

سه ر هندی را کو کوره حه مدان یی میر ، نه و گه له ک یی کیل هلگربو و چ نشاناب

تفه نگیی هاقیتبایی دا راکه ت. وه کود سترانا دا هاتیه کو فنجانی قه هوی ژ

سه رده سستی میری راد کرن و به ری هینگی مه گوت قه لوینا میری راکریه :

چ سوبه یه و بویه به یانه

حنگه حنگا فان شه سخانانه

عشت و عه فهرم نه فرؤ حه مدان

سه رده سستی مه حه مه د به گی

رادکته قه هوان و فنجانانه

ده رباره ی جوریت چه کا نه ویت هاتینه ب کارئینان دئی شهری دا، وه کو خویابه ژ

به ندین سترانا، تفه نگین شه سخانه هاتینه ب کارئینان وه کو ناشکرایه ژ وی به ندا سه ری

و دیسا شیر و چه کی که فن زی یی هاتیه ب کارئینان. گه له ک ده قین فی سترانی

ٲاماژهی هندی ٲکن کو بنه مالا حاجی عه لیا ٲفه نگیببون و کاری ٲفه نگی مشه یی

کری:

ٲهم خورسینه ٲهم خورسینه
ٲهم شهش مالین ٲوازده رویهسپینه
ٲهم سه ٲ ویست میړین هه می ٲفه نگیچینه
وه لا بابو ٲهم خولامیت که لهوکا سپینه

و ههر وه ساژی وه کی ٲه فی به ندا دی یا سترا نی:

ٲهم خورسینه کورو هو و ٲهم خورسینه
ٲهم ژ مالباتیت ته فنگیچینه
ٲهم ٲوازده مالین سیژده رویهسپینه
ههی لا دنیا یی سیژده رویهسپینه
گه لی که را و کچا ٲهم خه ریمین جارادینه
وهی بابو ٲهم خه ریمین جارادینه

شاشيپن هندهك سترانا :

هندهك سترانيپڙا ب شاشيپه هندهك ژ ناڤين قاره مانين في رويداني ب كارئينينه، كو دي بينين شويئا سماييل ناڭاي و برازايي وي حه مداني كوره، نه وان عه لي حاماني دهينانه و ل په ي دهقين سترانين وان مروڦ وه سا تيدگه هت كو نه و شهر دنابره را ميري بوتوا و عه لي حاماني رويدايه. به لكو ياراست نه وه شويئا عه لي حاماني دقي دهين سماييل ناڭاي يان زي برازايي وي حه مداني. هنديكه عه لي حاماني نه و ژزه لامين ميري بوتوا بو و نه وي هاريكاريا ميري دكر (عبد الرقيب يوسف) و دقي شهري دا خولامه كي وي هاته كوشتن ب ناڤي گاميشي ده شتا مشاري (تسماعيل ماسه كي).

كوفارا روناھي :

دهقه كي سترانا كه لها خورسي يي هاتيه به لاقرن ژ لايي ((جه ميلي حاجو))
Cemilê Haco ل كوفارا روناھي ژماره 27 ، سالا 1944 نه وا دهر دكته ب پيتين لاتيني ژ لايي جه لادته عالي به درخان ل ديمه شقي (شامي). ههروه سا دقي دهقي ستراني دا ب شاشي فه ناڤي عه لي حاماني يي دهيناي شويئا سماييل ناڭاي يان حه مداني.

دوماھيا شهري :

پشتي ميري بوتوا نارمانجين خوب جه نه ئينان ل به رامبه ر ميرخاسيا بنه مالا حاجي عه ليا هه ردو لا برباردان شهري راوه ستينن. ميري بوتوا له شكه ري خو كيشا ژ سه ر كه لا

خورسی و ههروهسا سماييل ئاغای و همدانی برازا و هه می بنه مالا حاجی عه لیا ژ بهر

مه حمه د به گی میری بوتاه نه قه تاندن ونه چار بوون خوینی بین و چوون گوندی

که رته وینی.

میری بوتاه رابوب گرانی
عه سکه ری بوتاه ژ سه ر که له ها خورسی هالانی
عه لی حامانی دلخی و دله زینی
قه ده ری خوده حلینی
ب دهستی عه شیرا که له ها خورسی دگری و خوینی دبی
دچی گوندی که رته وینی
(جه میلی حاجو)

و که رته وینی گونده که ژیی هه فیرکایه دکه فت راسه ری نسیینی. گوندی که رته قینی

یان که رته وینی ناخی وی یی هاتیه گوهرین ژ لایی دهوله تا ترکی فه وکر نه دوروجا

. Duruca

چاره نقیسی حاجی عه لیا :

بنه مالا حاجی عه لیا پشتی شه ری که لا خورسی ب دوماهی هاتی، نه و که تنه د گو

ندی که رته قینی دا سه رب نسیینی ل ده قه را میردینی. چه تا وی چاخی وهسا

دباره نه وان چ په یوه ندی د گهل گوندی زقنگی نه بویه. ده رباره ی چاره نقیسی

بنه مالا حاجی عه لیا، ل قیری مه سی بوچوون هه نه:

1- بوچوونا جه میلیٰ حاجو [ ] :

جه میلیٰ حاجو دیپٽ : ((کو پستی چہ ند سالان، عہلی حمانیٰ گہ لہ کیٰ شہ پرزہ بو
روژہ کیٰ گوته زاروکیں خو رابن ئەمیٰ ھەرن میر ب کوژن، ما ژ فیٰ پیتر دیٰ چ ئیت
سہ ریمہ. زاروکیں وی ئە ژ گوتن قہ بول کرن و چوون. پستی کو خو گہ ہاندن ئودا
کو میر تیدہ رادزی، نیری گاڤا میر رازایہ ، عہلی رابو راہشتہ قہ لونا میر و کیسکیٰ
وی ہلانی و قہ لونا خو و کیسکیٰ خو ئیٰ توشلیٰ toslê بہ نکا داگرتیٰ دجھیٰ و اندا
دانی. راہشتہ دوو دہرب بہرکا و دوو دہرب دەرمان لہر بالگہ ہیٰ میر دانین، و
گوته زاروین خو ، رابن بلغن ئەم ھەرن، ییٰ ئیمہ ئە ژ بو. عہلی ھەر چوو. سبیٰ میر
رابوو نیری و ل کیسک و قہ لون و دہرب و بہرا دفکریٰ ئو گو: ھہ بیٰ نہ بیٰ ئە ژ
ئیشیٰ ھا ئیشیٰ عہلی حمانیٰ یہ و دخوبہ کو عہلی گہ لہ کیٰ تہ نگہ زار بویہ. ھہ ما رابو
دہنگ ل خولامان کر گو: زوول عہلی حمانیٰ ب گہرن، بیٰ کال کویہ ئو چ بو
یہ؟. خولام ب پرساکہ تن، عہلی ل کہرتہ قینیٰ دیتن. ھہ ما د جھدا قہ گہرہان و ژ
میر رہ گوتن. میر گو: دہ زوو دہوارا بین ئو مالا وی بینن. حہ تا خولام چوون پە ی
مالا وی، نیربن گاڤا عہلی پستی واننہ خوش کہ تیہ و مریہ. زاروکیں وی قہ گہرہانہ
جہم میر خو ھیش تر با عہلی حمانیٰ ل سہریٰ گریٰ کہرتہ قینیٰ ئافایہ)).

2- بوچوونا جه لادہت عالیٰ بہ درخان [ ] :

ل هه مان ژېدهر پشتي جه ميلي حاجو بوچوونا خوب دو ماهي تينت ، جه لادهت
 عالي به درخان دييژت ((تستي من ب خو بهيستهه علي حامي دگه ل زاروين خو
 فه گه ريباه بو با مير و مده كي زي ل جه مابو. لي به ربا نه و بمري وه سيهت كرى بو
 ك د كه رته فيني ده بيته فه شارتن. ژ بهر كو كه رته فيني ژيرا ببو وه ته نه كي ددوان. ژ
 له ورا جه نده كي وي برن كه رته فيني ولي فه شارتن)).

3- بوچوونا ئسماعيل ماسه كي [ ] :

ئسماعيل ماسه كي ديارد كهت كو سمايل ئاغا ژ بهر ميرى بوتاه نه فه تاند و
 نه چار بو و چوو كه رته فيني و ل وپرى جووت و كارى خويى كرى. پشتي ده مه كي
 دريژ هندهك كورين خو و خولامى خو (خروش) فريكرن جهى حاجى عليا ، و
 ده مي تينه (بارتنى) ، گوپنيا ل وپرى نه و دبتن ژ بهر كو هينگى (بارتنى) يا گوپنيا بو،
 گوپنيا ثيا وان ب كوژن و خولام پى حه سيا و ب هيجه تا مه سيني خو خلاسكو و
 گوپنيا نه و زاروين سمايل ئاغاى كوشتن. خولام زفرى و جاب بو سمايل ئاغاى
 ئينا و سمايل ئاغا گه لهك پى عاجز بويه. سمايل ئاغاى شيرهت ل زاروين خو كرو
 گوټى : كه نكي مه حه مه د به گى ميرى بوتاه بمرت دقي هوين ئيكسه ر بي گيروبون
 فه گه رن سه ر جهى خو، ئاخا حاجى عليا. فيجا ده مي مه حه مه د به گى ميرى بوتاه
 مري، ئيكسه ر زاروين سمايل ئاغاى مالين خو باركرن و به رى خودان جهى ئاخا
 حاجى عليا نه وژى پشتي بابى وان سمايل ئاغا مري و هاتيه فه شارتن ل وپرى و

گوندی زفنگا دوسکيا

گوندی کہرتہ فینی (قہرتہ وینی) (Duruca)

گورئى وى يى ناسياره ل وپرى. بنه مالا حاجى عه ليا ژ كه رته فينى به ريخودان
 گوندى زفنگى. ل وى سه رده مى گوندى زفنگى عه شيرا حه ميانى و عه لوعه موى
 تيدا بوون، و ل دوپف گوتنا ئسماعيل ماسه كى، ئه و ييت بى هيژ بوون به رامبه ر بنه
 مالا حاجى عه ليا و دياره حاجى عه ليا سه رىي ژى ستاندى، و پشتى هيئنگى گوند
 يى هاتيه نياسين ب گوندى ((زفنگا حاجى عه ليان)).

زفنگا باهدينا (زفنگا دوسكيا):

وه سا تيته خوياكرن كو هيئىنى گوندى زفنگا حاجى عه ليان ژ وى مروقى يه ئه وى
 ناقى وى حاجى عه لى بو ئه وى ل ده ستيكى هاتيه نك مه حه مه د به گى مپرى بوتنا
 پشتى كو ژ ناؤ عه شيرا ملان هاتى. ئانكو بنه مالا حاجى عه ليا ژ عه شيرا ملانه.
 ئسماعيل ماسه كى ديار دكەت كو ژ كورپن سماييل ئاغايى كورى حاجى عه لى ئيك
 كور ب تنى مابو، ناقى وى ((ئيزدين)) بو وىي كه چهل بو، پشتى گويينا كورپن وى
 ييت دى كوشتين وه كو هاتيه ديار كرن. هه ر وه سا ئسماعيل ماسه كى دارا مالا
 سماييل ئاغاي يا چيكرى و دوينده ها ئيزدينى بتنى يا چيكرى و نه ديار كريبه كو
 حاجى عه لى كوره كى دى هه يبه كو دبو بابى حه مدانى كوره ئه وى ناقى وى
 دگه له ك سترانادا هاتى و ميرانيه كا باش كرى د شه رى كه لا خورسى دا وه كو مه
 ديار كرى. ديسا وه كو مه ل ده ستيكى ديار كرى كو (على محمد زفنگى) د گوت كو
 بنه جها گوندى مه (زفنگا دوسكيا) ژ گوندى (زفنگا حاجى عه ليا) نه و ئه م ييت

براهه کی نه و ئه ویت برایی دی نه. ل په ی قی گوتنی بنه مالا حاجی عه لیا ئه وی
 ل گوندی (زفتگا حاجی عه لیا) ئه و دوینده ها ئیزدینی کوری سمایل ئاغایی کوری
 حاجی عه لی نه و ئه ویت هاتینه باهدینا و زفتگا دوسکیا لبر سبنه ی دهیناین دی
 بنه دوینده ها حمدانی کوره کوری برایی سمایل ئاغایی کوری حاجی عه لی.
 ناقی برایی سمایل ئاغای ئه م نزانین. ئه م دشین بیژین کو پشتی مرنا مه حه مه د
 به گی میری بوتنا، بنه مالا حاجی عه لیا کو دته دوینده ها هه ردو کورین حاجی
 عه لی، سمایل ئاغا و برایی وی (بابی حه مدانی) ییت هاتینه گوندی زفتگا بوتنا
 ئه وی نیژیکی گوندی خورسی و پشتی ده مه کی دوینده ها حه مدانی یی ژوی
 زفتگا حاجی عه لی هاتینه باهدینا. مه جید عبد القادر زفتگی دیژت کو ده می
 باپیرین مه مشه ختبوین ژ زفتگا بوتنا به ره ژ باهدینا ئه و بو جارا ئیکی چوونه نک
 میری باهدینا ل ئامیدی و بو ده مه کی مانه ل نک میری. دوی ده می ئه و ل نک
 میری ماین، ئه وان گه له ک خزمه تین باش بو میری کرن و پاشی وه ک خه لاتکرنه ک ژ
 میری، میری فه رمانه ک دا کو ئه و جهی گوندی زفتگی کره دیاری بو وان و ئه وان
 ژی گوندی خول ویدری ئافاکر و ناقی گوندی دیسا کرنه (زفتگا) ب ناقی ئه وی
 گوندی یی ئه و ژی هاتین. ده رباره ی ژمارا وان که سا ئه وین ده سپکی هاتین،
 گه له ک جارا من یا گو ه لیبووی ژ مه زن و روپه سپین گوندی کو دوو برا ییت ژ زفتگا
 بو تها تین و گوندی زفتگی یی نوي دهیناین. ئیک ژوان هه ردووا یی
 ده وله مه ندبوو لی یی بی دوینده ه بوو و برایی دی یی ب عه یال بوو لی یی هه ژار

و نهی بوو. برایی هه ژار دگهل کورین خو هه رگاډا ئاریشا بو برایی دهوله مه ندچیکهن ژ بهر کو چافی وان پی نه رادبوو و دڤیان مالی وی ب چ ریکا بت ب گه هیننه خو. جاره کی برایی هه ژار دگهل کورین خو بیسا خول بهر برایی زهنگین فه دان و دهمی نه و ب نک و انقه هاتی ، برایی هه ژار دگهل کورین خو، خو ل بهر هه سپی وی کنه ره شه و هه سپ فه جنقی و برایی زهنگین د هه سپی دا که ت و گه له ک ئیسا و زبان فی که ت. پشتی فی رویدانی برایی دهوله مه ند بریار دا کو نه و فه گه رت گوندی بهری ، زفنگال بوتوا. فیجا نه وی مالا خو بارکر و ژ فی گوندی زفنگا باهدینا ده رکه ت و بهری ب چته زفنگا بوتوا نه و چوو گوندی گه لوه نیزیکی گوندی بابگوریا و ل ویری قه سره ک ئاڤاکر و ده مه کی مال ویدری. پشتی ده مه کی ل وی گوندی مای پاشی ژ ویری فه گه ریا و چوو زفنگا بوتوا. نه و برایی هه ژار و ب عه یال مال زفنگا نوی نه و ا بویه بنیاتی گوندی زفنگا دوسکیا.

په یوه ندیین بوتان و باهدینان ل سه رده می وان رویدانان:

یا هاتی د پهر توکا (امارة بادینان) یا هیژا کاوه ئامیدی ، کوزییر پاشایی ئیکی میری ئامیدی خزماتیا مه حه مه د به گی میری بوتوا یا کری، نه وژی ژبو چاره سه رکرن و زفراندنا په یوه ندیین ئاسایی دناقبه را میرنشینا باهدینان و بوتان پشتی تیکچوونا وان ل په ی نه وی هیرشا حاکمی زاخو غیاث الدین (1698-1723ز) بریه د ناؤ کویراتیا میرنشینا بوتان [ ] . پشتی هینگی میری بوتوا سه ره دانا زییر پاشای کرل ئامیدی و هاته پیشوازیکرن و نیزیکی دوو حه فتیا مال ویری [ ] . نه و میر مه حه مه ده

یئ مری ساللا 1750ز و په یوه نډیښه د ناڅه را هه ردوو میرنشینان به رده و امبوون
 ده تا سالیت ده سپیکي ژ حوکمي مير سمايل پاشايي ئيكي . ده سهه لاتيا زيږ
 پاشايي ئيكي نيزيكي سيژده ساله قه کيشا، ژ 1701 تا 1714ز و ده ست ژ
 دهسته لاتيې به ردا ژبو کوري خو (به هرام) ي و چوو زاخو و ل ويري مر ساللا
 1731ز [امارة بهدينان العباسية]. دهسته لاتيا به هرام پاشاي حفتي و سي ساله قه کيشا
 ژ 1714 تا 1768ز کول ساللا 1768ز يي مري [انور المائي]. بهري به هرام پاشا بمرت
 وسيت کربو کو کوري وي يي مه زن سمايل پاشا (پاشي هاتبو ناسکرن ب سمايل
 پاشا ئيكي) بته ميري باهدينا ل شوينا وي [مخطوطة الزيوكي]. ژ بلي مير مه حه مه د
 به گي ميري بوتاه وي مري ساللا 1750ز، مير مه حه مه ده کي دي هاتبو و سه ر
 دهسته لاتيا بوتاه کو دگوتني مير مه حه مه د کوري شهره ف (يان نه شهره ف) نه وژي
 پشتي مرنا بابي خو. ديږن ژنا سمايل پاشايي ئيكي دبو کچا نه شي مير مه حه مه دي
 نوي. نه څو مير مه حه مه دي نوي لسالا 1773ز يي رابوي سه را سمايل پاشايي ئيكي
 داي ل ناميدي. هه ر وه سا نه څو ميري نوي يي مري ساللا 1792ز ب نه گه را که فتنا
 وي ژ باني قه سرا خوو [غرائب الاثر]، ديسا زاقايي وي ژي ميري باهدينا (سمايل
 پاشايي ئيكي) يي مري ل هه يفا تيرمه هي ژ ساللا 1798ز، نانکو پشتي وي ب شه ش
 ساللا و پشتي حوکم گيراي بو ماوي سيه ساللا [کاوه ناميدي]. پشتي مرنا ميري بوتاه
 مه حه مه د به گ کوري نه شهره ف ل ساللا 1792ز، ئيکسه ر برايي وي (مير قاسم) که ته

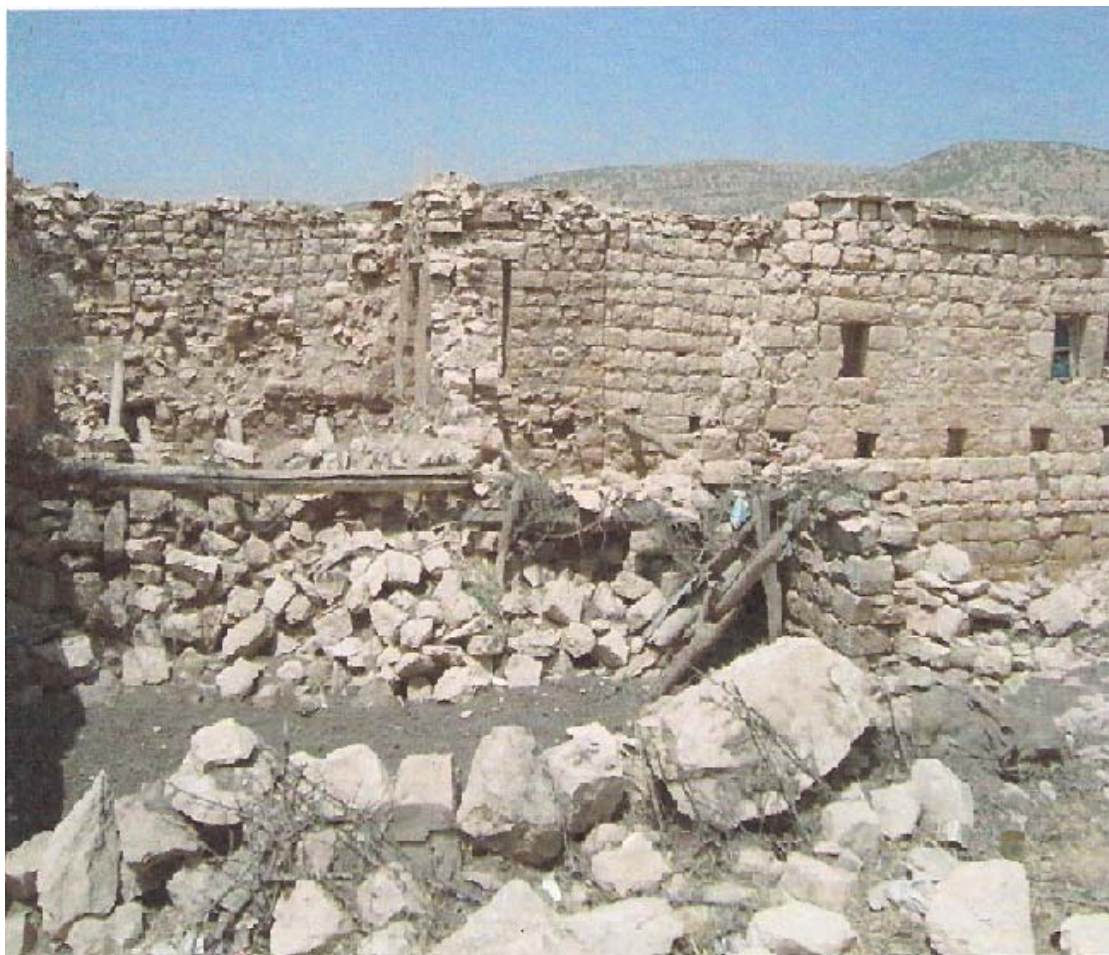
شوينی. پشتی مرنا (میر قاسم)، (میر ئەسەد) کە تە شوینی و ما حەتا مری ساللا
1802ز و (قوجر بەگ) کە تە شوینی [امارة بوطن].

ل ڤیره ئەم دی ڤسیار کەین، ئەری رویدانا شەری کە لا خورسی ل سەر دەمی کیش
ژ ھەردوو مەحەمەد بەگا بو؟ ئایا ل سەر دەمی مەحەمەد بەگی بو ئەوی ھەڤچەرخی
زیڤر پاشایی ئیکی و ئەوی ل ساللا 1750ز مری؟ یان ل سەر دەمی مەحەمەد بەگی
کوری ئەشرەفی ھەڤچەرخی سمایل پاشایی ئیکی و ئەوی ل ساللا 1792ز مری؟

ژ بو بەرسەدانا ڤی ڤسیاری، بوچوونا مە بارا پتر د کیشتە سەر ھندی کو شەری کە لا
خورسی دناڤبەرا بنەمالا حاجی عەلیان و مەحەمەد بەگی میری بو تا بو ھەڤچەرخی
سمایل پاشایی ئیکی. ژ بو ڤی چەندی ئسماعیل ماسە کی دیار کریه کو پشتی
حەقت ساللا ژ فریکرنا عەشیرا سەر کە لا خورسی، ئیکی ژ زەلامین میری کو ناڤی وی
قوچی بەگ بو داخواز ژ میری کریه کو شەری ب سە کینت ل سەر سمایل ئاغای و
گوتیی ئەم نەشیینە سمایل ئاغای. یاراستی ئەڤ قوچی بەگە دیارە ھەر ئەو قوجر
بەگە ئەوی ژ بنەمالا میری ن بو تا ول ساللا 1802ز بویە میری بو تا پشتی مرنا (میر
ئەسەد)ی و پشتی دەھ ساللا ژ مرنا مەحەمەد بەگی کوری ئەشرەفی. وەسا دیارە کو
ئەڤ قوجر بەگە ھەڤچەرخی مەحەمەد بەگی کوری ئەشرەفی بویە و رەنگە دبت ژ
وی بچو بکتر بت و ھەر وەسا ھەڤچەرخی سمایل پاشایی ئیکی بویە. دیسا
دەربارە ی زولم و ستەمکاریا می مەحەمەد کوری ئەشرەفی دەرھەقی خەلک و
ملەتی بو تا، (العمری) دیڤژت کو میر مەحەمەد کوری ئەشرەفی یی ستەمکار و زالم

بوو حه تا کو ئه وی شور شه کا خه لکی جزیرا بوتاب توندی سه رکوتکر و برایی خو
(فه تاح بهگ) گرت و کره د زیندانیقه و ههروه سا مفتیی جزیری ژی گرت و ب
شیوه کی هوفانه کوشت [زبده الاثار الجلیة فی الحوادث الارضية]. ژ بوقان
ئه گه را دویر نینه بو میره کی ب فی خوره وشتی هیرشی ببه ته سه ر خه لکی که لا
خورسی ئه وین که تینه رکی دگه ل وی ژ بو نه دانا خه رج و خه راجا.

ل دوماهیی دبت ئیک بسیار که ت ، بوچی پیشکالکین گوندی زفنگا دوسکیا ژ بوتاب
هاتن و چوونه نک میری ئامیدی؟. ژ بو به رسعدانا فی بسیاری ب راستی ئه م نزانین
ب دروستی چه وا و ژ بوچ ئه گه ر ئه و چووپنه لای میری باهدینا، به لی هه که ئه م ل
دویف بوچوونا جه لادهت عالی به درخان بچین کو بنه مالا حاجی عه لی یین دگه ل
میری ئاشتبوین و ژ که رته قینی فه گه ریاینه نک وی، فیجادیویر نینه کو ب ریکا میری
ب خو پیشکالکین گوندی زفنگا دوسکیا ژ بوتاب هاتن نک سمایل پاشایی ئیکی
میری باهدینا ژ بهر کو میری باهدینا زاقایی میری بوتاب بو وه کو مه دیار کری و ژ
ویری هاتبنه ده فه را نه هالا سبنه ی و گوندی زفنگی ئافا کربن.

وينهيك ژ گوندى زفنگا حاجى عهليا (پشتى هاتيه خرابكرن)

وېنهيك ژگوندى زفنگا حاجى عه ليا (پشتى هاتيه خرابكرن)

وینی سہتہ لایتی بو (گوندی رڦنگی)

وېنډهك ژگوندى خورسى Bulmuslar

وينهيك ژ گوندي زفتگا حاجي عهليا (پشتي هاتيه خرابكرن)

جوگرافيا گوندي زنگي :

گوندي زنگي ئيکه ژ گوندين بهر سبنهي (نه هالا سبنهي). نه هالا سبنهي دکه فيته ناقبه را ههردو زنجيرين چيائي گاره و مه تين و رويباري سبنهي باهدينا تيرا دبورت. نه فرويباره دهست پيدکته ژ نيزيکي ئاميدي و بهر فرؤ ئاقا و روژ ئاقاي باکورتا دگه هيته رويباري خابويري ل نک گوندي دووکه ري، دبيژني (سپني باهدينا) دا بيته قافارتن ژ (سپني قازي) نه وي ژ رهخين ئاميدي دچت بهر فرؤ رويباري زي. گوندي زنگي ژ که قندا دکه فته سه رليفا روژه هلاتي رويباري سپني باهدينا لسه ريکا ژ (گوندي شرتي) تيت و د نيزيکي (گوندي داودي) را دبورت و سهر (پرا زنگي يابهري) را دبوري و دچوو گوندين (به ندا) و (کوڤلي) و (مانگيشکي). دهرياره ي سينوري گوندي زنگي، ژ ئاليي روژه هلاتي گوندي (داوودي) يه و ژ ئاليي روژ ئاقا ه گوندين (به ندا) و (زيوکا که ندا لا) نه، ژ ئاليي باکورقه گوندين (غلبيشي) و (به ندا) نه و ژ ئاليي باشورقه گوندين (گولي) و (گه ربه رازکي) نه.

گوندي زنگي دکه قندا هاتبو دانان ل قى جهي نه وي نوکه هاتيه ئاقا کرن (ل سه ر رويباري سبنهي ل لايي روژه هلات)، به لي پشتي مه حممه د پاشا ئينجه بهيره قدار (واليي ميسل) شياي ئاميدي بستينت و دوماه يي ب دهسه لاتا مير سمايل پاشايي دووي بينت ل سالا (1842ز) و هه ريما باهدينا ئيکسه ر که ته ژير دهسته هلاتيا واليي ميسل، داوودي کره ناحيه و قشله و قهره قولخانه دهيناني و جه ندرمي ترکان دهست ب زورداريي کرن دهه قى گوندين دهوربه روژ وانان گوندي زنگي بو کو نيزيکترين گونده ژ بو داوودي. خه لکي زنگي نه شيان ب قه تين و هه مي زه لامين گوندي نه چاريون ببنه فيلار و قاچاخ دا نه چنه له شکه ريا ترکي، و هه چي زه لامى دهاته گرتن دبره له شکه ريي و سال ب سال نه دز قريفه نافعه يلى خو و دگوتني (کاغه ز رهش). پشتي هينگي و ژ ترسا جه ندرمي ترکا نه ويين ل داوودي، زنگي نه چاريون گوندي

خوڤه گوهيزنه ئاليي دي يي سپنه نيزيكي برکا حه جي نه زيري وقي گاڦي زي شوينواري کاڦله گوندي و گورستانا وي کو دييژني (زياره توکا) يين ماین. ديسال ويري زي ژبه ر نيزيکبونا وان ژريا جه ندرما، گونديا گوند ڦه گوهاسته دويري ريا جه ندرما و لنک رهزي مه حه مه دي سمايلي ئاڦاکن و نوکه زي کاڦلي گوندي يي دياره. پشتي هينگي زي و بو جارا سيي گوندي زڦنگي يي هاتيه ڦه گوهازتن و هاتيه نه په نيکن و لنک زه ڦيا ميسايي چوماري هاتيه ئاڦاکن و ل وييري ما حه تا دوماهيا شورشا ئيلوني 1975 ز. لسالا (1976 ز)، گوندي زڦنگي يي هاتيه ڦه گوهاستن (جارا چاري) بو جهي خويي بهري، ئه وي جارا ئيکي لي هاتيه ئاڦاکن. هه زي گوتني يه کو پشکهک ژ جهي گوندي، زڦنگيا فروتبو خه لکي داوديي و پشکهک مابو، و ل سالا 1976 ز زڦنگيا گوند ل سه ر ئه وي پشکا ماي ئاڦاکن و پاشي ئه و پشکا فروتیه خه لکي داوديي جاره کا دي زڦنگيا ژ خه لکي داوديي کري و ديسا گوند لسهر ئاڦاکن.